

Kuva: Sofia Anton

KONFLIKTIJOURNALISMI JA SANANVAPPAUS -HANKE

LOPPURAPORTTI

HAAGA-HELIA AMMATTIKORKEAKOULUN
JOURNALISMIN KOULUTUSOHJELMA JA VIESTINTÄ JA KEHITYS -SÄÄTIÖ

9.9.2014

9.9.2014

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
2 Opiskelijavalinta	2
3 Luentokurssi Suomessa	2
4 Kurssi Georgiassa	3
5 Näyttely ja sananvapaustapahtuma Sanomatalossa.....	4
6 Projektin onnistumisen arviointi	5
LIITE 1: Kurssin toteutussuunnitelma.....	7
LIITE 2: Opintomatkan ohjelma	9
LIITE 3: Julkaistut jutut.....	11
LIITE 4: Opiskelija Minna-Riikka Härkösen loppuraportti kurssin jälkeen	12
LIITE 5: Opiskelija Samuli Launosen loppuraportti kurssin jälkeen	15
LIITE 6: Sananvapaustapahtuman 3.5.2014 lehti-ilmoitus	18

9.9.2014

KONFLIKTIJOURNALISMI JA SANANVAPAAUS -HANKE

1 Johdanto

Helsingin Sanomain Säätiön rahoittama Konfliktijournalismi ja sananvapaus -hanke oli onnistunut osoitus siitä, miten sananvapausjärjestö ja alan koulutuslaitos voivat tehdä yhteistyötä sananvapauskysymysten ja ulkomaanjournalismin haasteiden konkretisoimiseksi alan opiskelijoille.

Hanke toteutettiin yhteistyössä HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun journalismikoulutuksen ja Viestintä ja kehitys -säätiön kesken keväällä 2014.

Hankkeen pohjana oli toimittajaopiskelijoille järjestetty innovatiivinen opintopaketti, joka sisälsi kahden kuukauden mittaisen perehdytysjakson Suomessa, viikon mittaisen kenttämatkan Georgiaan, sananvapaustapahtuman rakentamisen suurelle yleisölle sekä valokuvanäyttelyn tuottamisen sekä Sanomataloon Helsinkiin että verkkoon. Sananvapaustilaisuuteen onnistuttiin saamaan laajasti alan yhteistyökumppaneita; näyttelyn avajaistilaisuus ja sananvapauspaneeli maailman sananvapauspäivänä 3. toukokuuta houkutteli mukaan alan merkittävät toimijat ja veti puoleensa satamäärin yleisöä.

Hankkeen tavoite oli näyttää suomalaisille tuleville journalisteille, miltä näyttää sananvapaus useimpien maailman journalistien näkövinkkelistä ja rakentaa heidän käytännön osaamistaan toimittajina. Millaista on toimia konfliktin, propagandan ja vaarojen keskellä? Mitä on kriisijournalismi? Mitä sananvapaus merkitsee journalismille, joka työskentelee vaikeissa oloissa? Millaisiin asioihin on valmistauduttava ja miten, kun raportoi kriisialueelta? Millaisia verkostoja toimittajan on työnsä tueksi hankittava?

Georgia valikoitui opintomatkan kohteeksi seuraavista syistä:

- Se on konfliktialue, mutta rauhallinen ja turvallinen vierailulla.
- Viestintä ja kehitys -säätiö on tehnyt alueella pitkään työtä ja yhteistyökumppani GO Group Media on erittäin luotettava ja asiantunteva.
- Georgia sijaitsee Euroopan itälahdella, Mustanmeren rannalla strategisten öljy- ja kaasureittien varrella. Georgia ja Etelä-Kaukasia laajemmin ovat Suomessa huonosti tunnettua, mutta Euroopalle ja Yhdysvalloille strategisesti tärkeää aluetta. Uusi sota alueella on mahdollinen, jopa todennäköinen.

9.9.2014

2 Opiskelijavalinta

Opintomatkalta valittiin 20 opiskelijaa hakemusprosessilla. Tällä halusimme varmistaa, että valitut opiskelijat ovat varmasti sitoutuneet suorittamaan pitkän ja vaativan projektin loppuun saakka. Lisäksi halusimme koota monitaitoisen ja sosiaalisesti toimivan ryhmän varmistaaksemme projektin onnistumisen. Hakemuksia opintomatkalta tuli miltei kolminkertainen määrä paikkoihin verrattuna. Opiskelijavalinnassa korostimme opiskelijoiden motivaation lisäksi myös avointa asennetta ja halua oppia. Yksi kurssin tavoitteista oli myös se, että eritasoiset ja opinnoissaan eri vaiheissa olevat opiskelijat oppivat työskentelemään yhdessä ja tukemaan toisiaan.

Opintomatkalta valitut opiskelijat jaettiin viiteen ryhmään jo etukäteen siten, että jokaisessa ryhmässä oli sekä kokeneempia että vähemmän kokeneita toimittajia. Tältäkin osin haluttiin sitouttaa opiskelijoita kurssin tavoitteisiin ja oman ryhmän työtapoihin. Opintomatkalta lähti 16 naista ja 4 miestä.

Luentokurssin lisäksi opiskelijoiden tuli suunnitella etukäteen valokuvaessee-projekti, jota kuratoi valokuvaaja Meeri Koutaniemi.

3 Luentokurssi Suomessa

Konfliktijournalismin kurssin suuren suosion vuoksi opintomatkan rinnalle järjestettiin toinen kurssi, jonka opiskelijat osallistuivat matkaa valmistaviin luentoihin tammi-maaliskuussa. Kolmen opintopisteen luentokurssin suoritti 17 opiskelijaa. Opintomatkalta valituille opiskelijoille luentokurssi kuului osana konfliktijournalismin kurssiin (Liite 1: Kurssin toteutussuunnitelma).

Oppimistavoitteemme olivat kunnianhimoiset alusta lähtien. Asetimme tavoitteeksemme, että kurssin suoritettuaan opiskelija

- ymmärtää journalismin erityishaasteet konfliktialueilla työskenneltäessä.
- osaa valmistautua toimimaan konfliktialueilla ammatillisissa tehtävissä.
- pystyy sopeutumaan muuttuviin olosuhteisiin ja toimimaan paineen alaisena haastavissa olosuhteissa.
- ymmärtää kohdemaan asettamat kulttuuriset erityisvaatimukset journalistille.
- pystyy toimimaan moniammatillisissa ryhmissä ja tekemään yhteistyötä muiden journalistien kanssa.

9.9.2014

- osaa ottaa huomioon haastateltavien erityistarpeet kriisi- ja konfliktialueilla työskennellessä.

Luentokurssi alkoi tammikuussa 2014. Luennoilla avattiin eri näkökulmia konfliktialueella työskentelemiseen.

- Georgian historia ja poliittiseen tilanne (Salla Nazarenko, Vikes)
- turvallisuusnäkökohdat konfliktialueella työskenneltäessä (Anne Palm, Katu ry)
- sotakirjeenvaihtajan työ (Kaius Niemi, Helsingin Sanomat)
- haastateltavan aseman ymmärtäminen kriisi- tai konfliktitilanteessa (Maria Seppälä, Yle)
- kuvajournalismi konfliktialueella (Meeri Koutaniemi)
- sananvapaus entisen Neuvostoliiton alueella (Nuriddin Karšiboev Tadzikistanista sekä Meri Bekešova Kirgisiasta).

Luennoilla opiskelijoille pyrittiin antamaan kattava käsitys paitsi Georgian tilanteesta, myös konfliktijournalismin haasteista, kriisinhallinnasta sekä journalistin työn realiteeteista siellä, missä sananvapaustilanne on huono.

Luentojen lisäksi opiskelijat suunnittelivat ohjatusti omia ryhmitöitään, joita kertyi viisi, aiheina

- Georialainen katutaide
- Minä toivon, minä pelkään (georgialaisten nuorten ajatuksia omasta tulevaisuudestaan)
- Saba (nuori boheemi georgialaismies)
- Georgian kasvot (georgialaisia lähikuvissa)
- Neuvostoliiton sankariurheilijat eilen ja tänään

4 Kurssi Georgiassa

Matka Georgiaan, Tbilisiin ja lähelle Etelä-Ossetian rajaa, tehtiin 22.–29. maaliskuuta. Matkaohjelman suunnitteli Vikesin tuntema projektikumppani, paikallinen sananvapausjärjestö GO Group Media (Liite 2: Opintomatkan ohjelma). Opintomatalle osallistuivat ohjaajina HAAGA-HELIAsta koulutusohjelmajohtaja Anne Leppäjärvi ja lehtori Reetta Nousiainen, Vikesistä toiminnanjohtaja Salla Nazarenko ja lisäksi valokuvaaja Meeri Koutaniemi valokuvanäyttelyn kuraattorina ja ohjaajana.

Luennoilla ja työpajoissa opiskelijat tutustuivat Kaukasian kansoihin, uskontoihin, konfliktien historiaan ja sotauutisointiin. Lisäksi he tapasivat georgialaisia, armenialaisia ja azerbaidžanilaisia

9.9.2014

journalismin opiskelijoita; paikallisia toimittajia ja asiantuntijoita sekä tavallisia georgialaisia osana omia projektejaan. Opiskelijatapaamisen jälkeen opiskelijat perustivat yhteisen Facebook-ryhmän, joka on aktiivinen edelleen.

Ryhmä vietti yhden päivän Gorissa ja Ergnetin konfliktialueella lähellä Etelä-Ossetian rajaa. Tällä retkellä tutustuttiin sodassa pommitettuun kouluun ja sen oppilaisiin, Stalin-museoon ja gorilaisiin aktivisteihin. Opiskelijat tutustuivat elinoloihin pakolaisten asuttamassa, vuoden 2008 sodan jälkeen rakennetussa kylässä, haastattelivat ja valokuvasivat sen asukkaita.

Lisäksi opiskelijat tekivät omia valokuvaesseeprojektejaan sekä eri medioiden kanssa sopimiaan juttuja kurssin aikana (Liite 3: julkaistut jutut). Tämä osittain hankaloitti kurssijärjestelyjä, sillä opiskelijoiden oli käytävä valokuvaus- ja juttumatkoilla myös luentopakettien aikana. Tämä oli kuitenkin etukäteen tiedossa ja osaltaan myös opetti joustavuutta ja tilanteisiin reagoimista, jota toimittajan työ aina ja erityisesti konfliktialueilla vaatii.

5 Näyttely ja sananvapaustapahtuma Sanomatalossa

Opintomatkan jälkeen alkoi näyttelyn työstäminen ryhmissä. Tämä oli monin tavoin haasteellinen ja pitkäjänteisyyttä vaativa työskentelyvaihe. Opiskelijat tuottivat näyttelyn kuvat, tekstit, graafisen ilmeen ja ripustuksen. Valokuvanäyttely *Euroopan reunalla, sananvapauden rajalla*, avattiin Sanomatalossa 3. toukokuuta. Näyttely oli avoinna 18. toukokuuta saakka.

Näyttelyn avajaisten yhteydessä Mediatorilla pidettiin myös sananvapausaiheinen paneeli ja keskustelu, johon oli pyydetty mukaan monipuolisesti media-alan vaikuttajia. Paneeliin osallistuivat Julkisen sanan neuvoston puheenjohtaja Risto Uimonen, toimittaja Riku Rantala, Helsingin Sanomien vastaava päätoimittaja Kaius Niemi, Imagen päätoimittaja Heikki Valkama, toimittaja-teatteriohjaaja Susanna Kuparinen, Tutkivan journalismin yhdistyksen puheenjohtaja, MTV 3:n toimittaja Salla Vuorikoski ja Ylen uutispäätoimittaja Jouni Kemppainen. Paneelin ja sananvapaustilaisuuden järjestäjäkumppaneina toimivat Julkisen sanan neuvosto, Helsingin Sanomat, Yleisradio, MTV3 Uutiset, Aikakauslehtien Liitto, Sanomalehtien Liitto, Journalistiliitto, Docventures ja Unesco. Anne Leppäjärvi ja Kaius Niemi avasivat tilaisuuden ja Salla Nazarenko puhui Venäjän sananvapaudesta.

9.9.2014

Tämän jälkeen pidettiin paneelikeskustelu, jonka juonsi Pressiklubista tuttu toimittaja Jaakko Loikkanen.

Näyttely sai huomiota myös muussa mediassa: esimerkiksi Helsingin Sanomat teki sivun kokonaisuuden näyttelystä.

6 Projektin onnistumisen arviointi

Kokonaisuutena kurssi oli sekä opiskelijapalautteen että järjestäjien näkökulmasta onnistunut. Opiskelijoiden itsearvioinneista ja palautekeskusteluissa kävi ilmi, että kurssi oli monille opiskelijoille koko opiskeluajan merkittävin kokemus. Monet kertoivat herkistyneensä uudella tavalla konfliktiuutisoinnille, osa halusi ryhtyä kehittämään osaamistaan siihen suuntaan, että voisi joskus myös itsenäisesti hakeutua kansainvälisiin journalistisiin työtehtäviin. Opiskelijat sitoutuvat kurssiin esimerkillisesti ja tekivät työtä tinkimättömästi sekä omien juttujensa että yhteisen näyttelyn eteen. Oppimisen ilo ja into olivat läsnä niin matkalla kuin näyttelyä tehtäessä.

Suurehkon opiskelijaryhmän vieminen kehitysmaahan onnistui myös käytännön osalta yllättävän hyvin ja ryhmädynamiikka toimi onnistuneesti. Koska kokemus oli onnistunut ja vastaavia kursseja pidettäneen jatkossakin, kehittämisen varaa oli ainakin seuraavissa asioissa:

- paikallisen järjestäjätahon on hyvä ymmärtää, että spontaanit muutokset kurssiohjelmaan ovat hankalia silloin, kun kurssiin liittyy käytännöllinen ts. journalistinen osuus
- ryhmien työnjako on hyvä miettiä edeltä sekä korostaa sitä, että todellisessakin elämässä konfliktialueilla toimittaessa joudutaan usein turvautumaan vaihtoehtoihin B, C ja D
- kenttämatkalla balanssi luentojen ja käytännön matkojen välillä on mietittävä tarkkaan sekä varattava riittävästi aikaa haastattelujen ja valokuvien tekoon sekä tiedonhankintaan.

Opiskelijoille asettamamme oppimistavoitteet olivat varsin kunnianhimoiset. Nyt voidaan kuitenkin sanoa, että onnistuimme ainakin siltä osin, että konfliktijournalismin erityisluonne, kehitysmaan erityisolosuhteet ja sopeutuminen jatkuvasti muuttuviin olosuhteisiin tulivat kaikille tutuksi. Opiskelijat ymmärsivät myös eri kulttuurien vaatimukset tiedonhankinnassa ja haastattelutilanteissa. Paljon käsiteltiin myös traumatisoituneiden ihmisten kohtaamista ja sitä, millaisia motiiveja ihmisillä on kertoa

9.9.2014

tarinansa konfliktin keskellä. Raporteista käy ilmi, että eettiset pohdinnat journalismin oikeutuksesta ja tarkoituksesta ovat jatkuneet myös kurssin jälkeen (Liitteet 5 ja 5: Kahden opiskelijan loppuraportit kurssin jälkeen).

Apurahahakemuksessa asetimme tavoitteeksemme

- luoda toimittajaopiskelijoille kriisi- ja konfliktijournalismin, sananvapauteen sekä Etelä-Kaukasiaan keskittyvä opintokokonaisuus, joka antaa heille käytännön työvälineitä ja valmiuksia tulevaan ammattiinsa journalistina.
- avata nuorille journalisteille globaalia sananvapautta ja sen merkitystä sekä heidän vastuutaan sen puolustajina.
- luoda verkostoja suomalaisten ja georgialaisten nuorten toimittajien välille ja näin alleviivata opiskelijoille globaalin verkostoitumisen merkitystä ja kulttuurien välisen viestinnän osaamisen tärkeyttä.
- valmistaa laajalle yleisölle sananvapaus- ja lehdistönvapausaiheinen näyttely sekä tuottaa eri välineissä julkaistavia juttuja sekä muita journalistisia teoksia.

Toivomme tämän raportin osoittavan, että olemme saavuttaneet tavoitteemme ja itse asiassa vähän enemmänkin: projektin aikana syntynyt idea laajapohjaisesta sananvapaustapahtumasta (Liite 6: Tapahtuman lehti-ilmoitus) toteutui onnistuneesti ja kesän 2014 aikana tuotimme sananvapausunäyttelymme myös verkkomuotoon, jossa näyttelyn tekstit oli käännetty myös englanniksi:

<http://www.storiesfromgeorgia2014.fi/en/>

LIITTEET:

Liite 1: Kurssin toteutussuunnitelma

Liite 2: Opintomatkan ohjelma

Liite 3: Julkaistut jutut

Liite 4 ja 5: Kahden opiskelijan loppuraportit kurssin jälkeen

Liite 6: Sananvapaustapahtuman 3.5.2014 lehti-ilmoitus

9.9.2014

LIITE 1: Kurssin toteutussuunnitelma

Konfliktijournalismi ja sananvapaus JOU8KJ005 (6 OP)

Oppimistavoitteet:

Kurssin suoritettuaan opiskelija

- ymmärtää journalismin erityishaasteet konfliktialueilla työskenneltäessä.
- osaa valmistautua toimimaan konfliktialueilla ammatillisissa tehtävissä.
- pystyy sopeutumaan muuttuviin olosuhteisiin ja toimimaan paineen alaisena haastavissa olosuhteissa.
- ymmärtää kohdemaan asettamat kulttuuriset erityisvaatimukset journalistille.
- pystyy toimimaan moniammatillisissa ryhmissä ja tekemään yhteistyötä muiden journalistien kanssa.
- osaa ottaa huomioon haastateltavien erityistarpeet kriisi- ja konfliktialueilla työskennellessä.

Opetus- ja oppimismenetelmät

Kurssi suoritetaan osallistumalla lähiopetukseen ja opintomatkalle sekä toimimalla aktiivisesti ryhmässä omien projektien parissa. Kurssin suorittaminen hyväksytysti vaatii oman ryhmätyön loppuun saattamista yhteistä näyttelyä varten.

Lähiopetuksen aikataulu

24. tammikuuta 2014 (luokka 2204)

Opintojakson esittely

Ryhmän esittäytyminen: omat erityisosaamiset,
kiinnostuksen kohteet ja toiveet

Työryhmien muodostaminen

Matkasuunnitelman esittely

Toiminnanjohtaja Salla Nazarenko, Vikes: Georgia

Ryhmätehtävä: ideointi- ja taustoitustehtävä viidestä temasta

31. tammikuuta (luokka 2206)

Matkasuunnitelman päivitys & tilannekatsaus

Mikä on tarinanäyttely?

Meeri Koutaniemi: Narratiivin rakentaminen

7. helmikuuta (luokka 2206)

Vastaava päätoimittaja Kaius Niemi, Helsingin Sanomat: Kokemuksia sotakirjeenvaihtajana & Sanomalehti ja sananvapaus vastaavan päätoimittajan työn näkökulmasta

Tilannekatsaus: ryhmät, matkajärjestelyt

9.9.2014

14. helmikuuta (luokka 2206)

Toimittaja Maria Seppälä, Yle: Käytännön haasteet toimittajana kriisialueella
Tilannekatsaus: ryhmät, matkajärjestelyt

28. helmikuuta (luokka 2206)

Anne Palm (Katu ry): Turvallisuus kriisialueilla
Tilannekatsaus: ryhmät, matkajärjestelyt

7. maaliskuuta (luokka 2206)

Toimittaja-kirjailija Anna-Lena Laurén: Toimittajana Georgiassa
Tilannekatsaus: ryhmät (mukana sparraamassa päivän vieras), matkajärjestelyt

14. maaliskuuta

Taustoitusta ja alueen tutustumista
Tilannekatsaus: ryhmät, matkajärjestelyt

21. maaliskuuta

Valmistautuminen matkalle.

Matka Georgiaan 22. maaliskuuta–29. maaliskuuta.

4. huhtikuuta

Matkan jälkeen -keskustelu
Suunnitelma näyttelytyöskentelyyn: ryhmien toimintasuunnitelmat jalostetaan

11. huhtikuuta, 18. huhtikuuta, 26. huhtikuuta

Näyttelyn suunnittelua, valmistelua, toteutusta.

Perjantaina 2. toukokuuta

Näyttelyn rakentaminen

Lauantaina 3. toukokuuta kello 10-

Näyttelyn avajaiset ja paneeli

Sunnuntaina 18. toukokuuta

Näyttelyn purku ja kurssin päättäminen.

Arviointi

Kurssin suorittaminen hyväksytysti edellyttää tavoitteellista toimintaa ryhmässä, tehtävien suorittamista hyväksytysti ja oman projektin loppuunsaattamista opintomatkan jälkeen. Kurssilla korostetaan valmiutta ratkaista käytännön ongelmatilanteiden etenkin opintomatkan aikana.

Kurssi arvioidaan asteikolla 1–5.

9.9.2014

LIITE 2: Opintomatkan ohjelma

Schedule for the Finnish journalists visiting Georgia

1st day – Sunday, 23rd March

12.00 - 14.00

Introduction to the Caucasus & conflicts there – by Margarita Akhvlediani, Go Group Media

14.00 - 15.00

Lunch

15.00 – 19.00

Sightseeing in Tbilisi

2nd day – Monday, 24th March

10.00 – 11.00

Patchwork of ethnicities and religions in the Caucasus: 'Neighbourly goodwill and hatred intertwined' - experiences by Giorgi Gogia (the coordinator for the Caucasus for Human Rights Watch) or Giorgi Sordia, ECMI

11.00 – 15.00 (with coffee break)

Theoretical part by Margarita Akhvlediani: what is conflict reporting? Conflict between conflict reporting and ethical reporting; hate speech – violation of freedom of speech?

Planning the journalistic projects: choosing researching themes and reporting genres (photostory; multimedia; short documentary; news analysis; investigative essay; etc), discussion over topic chosen, instruction for the next day trip.

Photography tips by Meeri Koutaniemi

15.00 – 16.00

Lunch

16.00 – 18.00

Meeting with GIPA journalism MA students – for those who are interested in this topic. For others it's time to meet their respective respondents (sportsmen, street artists, Georgian language teacher, etc).

3rd day – Tuesday, 25th March

Departure at 9 am

Trip to Gori (1 hour driving) where we meet local authorities, local experts/journalists and visit the place IDPs from 2008 war live compactly; visiting Stalin Museum (??); Further to the conflict region close to the administrative border with South Ossetia (villages of Kari and/or Sharshiani)

While in the villages, division into groups of 4-5 people, each group accompanied by an interpreter; meetings with villagers and IDPs of previous wars. Students researching for their respective projects, under supervision of the trainer.

4th day – Wednesday, 26th March

10.00 – 11.30

9.9.2014

The students present short reports of what they have learned during the trip and how they have progressed on their respected projects. Reflection and analysis under supervision of Margarita Akhvlediani, Go Group Media

Coffee break

12.00 – 14.00

Continuation - The students present short reports of what they have learned during the trip and how they have progressed on their respected projects. Reflection and analysis under supervision of Margarita Akhvlediani, Go Group Media

14.00 – 15.00

Lunch

16.00 – 18.00

Meeting with the Union of the Young Leaders of Georgia, in their office. Members of the Union have been very active participants of the Abkhaz-Georgian civil dialog.

5th day – Thursday, 27th March

10.00 – 14.00

Workshop - Planning the journalistic materials. Reflection and analysis under supervision of Margarita Akhvlediani, Go Group Media

14.00 – 15.00

Lunch

15.00 – 18.00

Meeting with the IDPs living in the Tbilisi Sea compact settlement – or walking tour to the 'Dry Bridge bazroba', the big historical flea market where students can see amazing things and hear intriguing stories from 'old' Tbilisi residents and street artists.

6th day – Friday, 28th March

10.00 – 14.00, with one coffee break

Workshop - Planning the journalistic materials. Reflection and analysis under supervision of Margarita Akhvlediani, Go Group Media

14.00 – 15.00

Lunch

Free evening

7th day – Saturday, 29th March

Departure

9.9.2014

LIITE 3: Julkaistut jutut

- Vihreä Lanka, 16.5.2014: Pakolaispeliä Georgiassa/ Petra Piitulainen
- Reserviläinen, 5/2014: Ukrainan tilanne on georgialaisille tuttu/ Maaret Väkinen (ei vielä netissä, tulee sinne myöhemmin)
- Ilta-Sanomat, 3.5.2014: Elämää pelon vallassa/Antti Halonen
- HAAGA-HELIA Signals, 1/2014: Georgian vaietut äänet/ Sofia Anton
http://issuu.com/otavamedia.../docs/sg0114_pdf-www-hq

9.9.2014

LIITE 4: Opiskelija Minna-Riikka Härkösen loppuraportti kurssin jälkeen

Minna-Riikka Härkönen: Loppuraportti: Konfliktijournalismi ja sananvapaus

Tässä raportissa avaan oppimiskokemuksiani kurssilla, ja arvioin itseäni arviointikriteerien perusteella.

Opiskelija...

- **ymmärtää journalismin erityishaasteet konfliktialueilla työskenneltäessä**

Toimittajana Suomesta lähdettäessä, yleensä mennään aina vain vaikeampiin olosuhteisiin, sillä Suomen sananvapaus on maailman kärkitasoa. Konfliktialueilla on otettava huomioon sananvapaus; kenellä sitä on ja kuinka ihmisten puheita pitää suhteuttaa.

Konfliktialueilla journalistina työskennellessä on pahimmassa tapauksessa myös hengenvaarassa, on kuunneltava itseään, millaisiin paikkoihin pystyy menemään.

Tilanteet voivat muuttua myös sekunneissa ja sopeutumisen on tapahduttava mahdollisimman pian, on oltava valmis toimimaan yllättävissäkin käänteissä, mutta parhaansa mukaan maltin säilyttäen.

- **osaa valmistautua toimimaan konfliktialueilla ammatillisissa tehtävissä.**

Opin, ettei konfliktialueelle voi mennä takki auki katsomaan mitä tapahtuu, vaan monipuolinen tiedonhankinta ja mahdollisimman hyvä valmistautuminen on jopa elintärkeää. Yllättävistäkin tiedoista kohdemaasta voi olla hyötyä. Kuitenkin mielen on oltava avoin jatkuville muutoksille, mutta hyvä pohjatyö antaa kentällä paremmat valmiudet soveltaa tilanteiden muuttuessa.

- **pystyy sopeutumaan muuttuviin olosuhteisiin ja toimimaan paineen alaisena haastavissa olosuhteissa.**

Kaius Niemen esityksestä käteen jäi kommentti, että rauhallisuus konfliktialueilla toimimisessa on valttia. Hätiköiminen harvoin johtaa toivottuihin tuloksiin, tai hyvän journalismin tekemiseen. Tähän auttaa myös valmistautuminen ja ”pahimman varautuminen”.

Georgian matkamme meni mielestäni osaltani hyvin, emme joutuneet hankaliin tilanteisiin, joten mihinkään ääritiloihin en joutunut. Paitsi kerran 5-paikkaisessa taksissa, johon ahtautui 7 ihmistä ja makasin kaikkien päällä puolen tunnin matkan.

- **ymmärtää kohdemaan asettamat kulttuuriset erityisvaatimukset journalistille.**

Tämä kohta tuli ilmi ryhmätyötämme tehdessä, kun kohdemaan fikseillä oli hieman erilainen aikakäsitys kuin meillä. Ajoissa oleminen ei Georgiassa liene ollut yhtä arvostettua kuin Suomessa, ja kaikenlaiseen ylimääräisen kului paljon enemmän aikaa kuin varsinaiseen haastatteluun.

Joka maan kulttuurillisiin erityisvaatimuksiin voi valmistautua melko hyvin etukäteen, jos on matkaillut paljon, ja ollut tekemisissä monenlaisten ihmisten kanssa. Apua on myös varmasti myös ”Cultures in Contact” -kurssista, tai ainakin aiheen peruskurssikirjoista. Kun ymmärtää, ettei skandinaavinen ajattelutapa ole kovin yleinen maailmassa, pärjää jo pitkälle.

9.9.2014

Perustietämys kulttuurien eroista auttaa myös valmistautumisessa, kun tietää mitä kaikkea kannattaa ja voi etukäteen selvittää. Esimerkiksi tabut, käyttäytymisnormit, puhutaanko asioista miten suoraan, maan arvojärjestys, aikakäsitys, jne, on hyvä pyrkiä ottamaan selville ennen lähtöä.

Journalistina on sopeuduttava pystyäkseen tekemään parhaansa.

• pystyy toimimaan moniammatillisissa ryhmissä ja tekemään yhteistyötä muiden journalistien kanssa.

Ryhmämme työskentely sujui luontevasti ja innokkaissa tunnelmissa. Kokoonnuimme ensimmäistä kertaa kotonani, ja keksimme heti parin tunnin väännön aikana ideamme, joka kantoi Sanomatalon pömpeliin asti. Koska tekemisen halusta ei ollut kellään puutetta, työtaakka jakautui tasaisesti. Itse ajattelin ottaa kunnian ideasta, johon Inalla oli korvaamattomat kontaktit, ja Milla ja Maija-Stina hallitsivat visuaalisen puolen. Kaikki osallistuimme kuitenkin idean kehittämiseen, tiedonhakuun ja suunnitteluun.

Omaksi varsinaiseksi puhteekseni jäi painija Roman Ruruan haastattelu ja näyttelytekstin kirjoittaminen hänen kuvilleen. Se sujui melko hyvin siihen nähden, että sen hetkiset haastatteluni olivat laskettavissa yhden käden sormilla. Jälkeenpäin ajatellen kysymykset olisivat voineet olla rohkeampia ja johdattelevampia, kenties taustoja olisi voinut vielä paremmin tonkia. Onneksi miehestä irtosi kuitenkin käyttökelpoinen tarina.

Koska haastattelukokemusta minulle ei juuri ollut, parityöskentely sopi siinä. Autoin sitten Inaa jalkapalloilija Murtazin haastattelussa.

Jälkityöt sujuivat myös hyvin. Itse keskityin kirjoitus- ja editointipuoleen. Kuvankäsittely oli Millan ja Maija Stinan heiniä, mutta kommentoin tarvittaessa. En tiedä olisiko minusta ollut niissä paljoakaan hyötyä.

• osaa ottaa huomioon haastateltavien erityistarpeet kriisi- ja konfliktialueilla työskennellessä.

Pakolaisleirillä seurasin sivusta tsekkiläispojan haastatteluntekoa pakolaismiehestä, ja tein siitä havaintoja. Minulle sopi mieluummin olla tarkkailijan asemassa, että näkisin ensin hieman millaista työskentelyä haastattelu konfliktin uhrin kanssa vaatii, ennen kuin hyppään itse ohjaksiin.

Yllättävän rohkeita ja henkilökohtaisiakin kysymyksiä tsekkipoika pystyi esittämään, silti korrektisti ja hyvässä hengessä. Haastattelutilanteessa on tiedostettava mahdollisimman hyvin myös haastateltavan motiivit; miksi hän haluaa kertoa tarinansa.

Luennot

Olin ehkä yhtä luentoa lukuun ottamatta kaikilla tunneilla mukana, koska janosin päästä kuulemaan vieraitamme. Vaikka en muistaakseni ollut käsi ojossa kyselemässä jatkokysymyksiä, kuuntelin kuitenkin herkäällä korvalla muistiinpanoja tehden.

Kiitokset

Henkilökohtaisesti tämä kurssi oli minulle korvaamattoman tärkeä. Tämä oli juuri sitä mitä opiskeluiltani HAAGA-HELIAssa kaipasin. Viime syksynä motivaationi hipoi uusia pohjalukemia, ja elämässäni oli suuria muutoksia. Kuitenkin onnistuin hivuttamaan hakemuksen perille määräaikaan mennessä menestyksekkäästi. Oli käännekohta, että pääsin kurssille mukaan. Sen jälkeen kaikki muutkin kouluhommat alkoivat rullata, ja oma

9.9.2014

toimittajuus alkoi löytyä. Sain rohkeutta ja itseluottamusta hakea hyvät harjoittelupaikat, ja kehittyä kirjoittajana. Vaikka kurssilla vetäydyinkin hieman syrjään, eikä minulla ollut oikein voimavaroja juhlimiseen, niin kaikki muu oli minulle todella tärkeää kokemusta. Haluan jatkossa tehdä töitä vastaavanlaisissa olosuhteissa, ja tämä kurssi oli ensiaskel kohti mielekästä työtä. Kiitos kun otitte mukaan!

9.9.2014

LIITE 5: Opiskelija Samuli Launosen loppuraportti kurssin jälkeen

Samuli Launonen: Loppuraportti: Konfliktijournalismi ja sananvapaus

1. KURSSITAVOITTEIDEN TÄYTTYMINEN

Kurssin suoritettuaan opiskelija...

- **ymmärtää journalismin erityishaasteet konfliktialueilla työskenneltäessä.**

Omaksuin tietoa konfliktialueiden erityishaasteista jo luennoilla ennen matkaa.

Antoisasti turinoivat varsinkin Kaius Niemi sekä Anne Palm. Myös oheiskirjallisuus valisti, ennen kaikkea Anna-Lena Laurénin kirja oli kansantajuinen ja avartava.

Georgiassa erityishaasteita avasivat kouriintuntuvasti varsinkin Margarita Akhvlediani sekä paikallisten ihmisoikeus- ja mediajärjestöjen edustajat. Kaikki pistivät parastaan tehdäkseen selkoa Georgian ja itäblokin konfliktien taustoista.

Täydellisesti paletti ei hahmotu minulle vielä, vaan hahmottuuko kenellekään? Se kyllä täsmentyi, kuinka paljon ihmisen oma viitekehys vaikuttaa hänen näkemyksiinsä – niin ristiriitaisia tapaamiemme ihmisten sanomiset keskenään olivat.

Käynnit Etelä-Ossetian rajalla sekä Gorin liepeillä pakolaisleirillä taidan muistaa lopun elämäni, mutta journalistisen työn näkökulmasta olisin voinut olla niillä aktiivisempi.

- **osaa valmistautua toimimaan konfliktialueilla ammatillisissa tehtävissä.**

Oivalsin entistä paremmin, että konfliktialueille valmistaudutaan samoilla eväillä kuin mihin tahansa journalistisiin tehtäviin: tankkaamalla tietoa ja tiedostamalla oma rooli toimittajana.

Kriisijournalismin olemus kirkastui minulle. Genre oli aiemmin näyttänyt hahmottomalta möhkäleeltä – nyt ymmärsin, ettei se olekaan rakettitiedettä. Huolellisesti hoidettu taustatyö ja terve järki kantavat konfliktijournalistia siinä kuin ketä tahansa toimittajaa.

- **pystyy sopeutumaan muuttuviin olosuhteisiin ja toimimaan paineen alaisena haastavissa olosuhteissa.**

Yllätyksiä piisasi kurssin alusta loppuun, ja ajauduimme yhtenä olosuhteisiin, jotka edellyttivät nopeita ratkaisuja sekä paineen alaista toimintaa.

Georgiassa ryhmäprojektimme velloi turbulenssin kourissa. Projektimme päähenkilö suhtautui sovittuihin aikatauluihin suurpiirteisesti emmekä aina tavoittaneet häntä. Hänen haastattelemisensa oli taitolaji, sillä hän ei ollut omallakaan kielellään mikään verbaaliakrobaatti.

Myös käytännön järjestelyt aiheuttivat toisinaan jännitystä. Esimerkiksi tulkin järjestyminen oli epävarmaa vielä viime hetkillä.

9.9.2014

Vauhtia ja vaaroja riitti kalkkiviivoille saakka: vielä kuvien mennessä painoon oli epäselvää, saadaanko niistä isoina kelvolliset printit vai meneekö koko projektin ylöspono uusiksi. Selätimme epävarmuudet yhteisvastaallisesti ja kylmäpäisesti. Jo ennen matkaa sovimme keskenämme, että tilanteen sanellessa vaikka vaihdamme juttuaihetta, mutta emme hätkähdä tai hötkyile. Pidimme tästä periaatteesta onnistuneesti kiinni.

• **ymmärtää kohdemaan asettamat kulttuuriset erityisvaatimukset journalistille.**

Jokaisella journalistisella tuotoksella on omat erityisvaatimuksensa, ja vieras kulttuuri saattaa lisätä niitä entisestään. Ymmärrän asian kurssin ansiosta entistä paremmin: ulkomaassa on huomioitava sen kieli, (tapa)kulttuuri, historia ja arvomaailma, sortumatta kuitenkaan ennakkoluuloihin.

Kun astuimme ensimmäistä kertaa taksista Didi Digomin karuun neuvostolähiöön, mieleni yritti jo kärkkäästi muodostaa paikasta stereotyyppistä kuvaa. Onneksi annoin päähenkilöllemme vallan murtaa sen. Sain useita vastaavia tilaisuuksia rikkoa ennakkoluulojani.

Ulkomaan matkailun tärkein anti on, että se opettaa näkemään lähelle. Niin kävi nytkin. Georgian ja Suomen väliltä löytyy yhtäläisyyksiä, ja tiedostan nyt entistä paremmin, millainen vastuu minulla on toimittajana tehdä kaikkeni, että sananvapaus pysyy arvossaan meillä. Se ei ole itsestään selvää pääomaa.

• **pystyy toimimaan moniammatillisissa ryhmissä ja tekemään yhteistyötä muiden journalistien kanssa.**

Olisin ehkä oppinut vielä enemmän yhteistyöstä muiden kanssa, jos ryhmätyömme ei olisi sujunut niin hyvin. Pienryhmämme sisällä ei ollut mitään konflikteja. Tällä kertaa en oppinut virheistä, vaan siitä, mitä teimme oikein: rakensimme kuuntelevan ja neuvottelevan yhteyden ja jaoimme vastuuta rakentavasti.

Minulla oli päävastuu kohteemme haastattelemisesta sekä lopullisten näyttelytekstien laatimisesta. Selvisin hommista uljaasti, mutta en voi rohmuta kunniaa itselleni, sillä ryhmän muut jäsenet olivat koko ajan tukenani, kuten minäkin tuin heitä omilla vastualueillaan.

Työnjako toimi kautta linjan: jokainen operoi omalla vastualueellaan luotettavasti ja jämäkästi, ja auttoi muita. Jokainen ryhmän jäsen oli lopputuloksen teki kannalta elintärkeä. Siksi oli tarkoituksenmukaista, ettei lopullisessa tuotoksessa eritelty, kuka mitä.

Varsin kitkatta kulki myös koko kahdenkymmenen opiskelijan juna. Vierastan ryhmämatkailua, mutta nyt sen luonteenomaisilta ikävyyksiltä vältyttiin lähes täysin.

• **osaa ottaa huomioon haastateltavien erityistarpeet kriisi- ja konfliktialueilla työskennellessä.**

Pakolaisleirivierailulla haastateltavien erityistarpeita ei ollut täysin huomioitu: joukkoinvaasiosomme pakolaisleirille tuntui tahdittomalta, vaikka tapaamani ihmiset suhtautuivatkin meihin herttaisesti.

9.9.2014

Jälkeenpäin ajatellen tämä kuitenkin valmensi minua mahdollisiin tuleviin työtilanteisiin. Jos joskus ajaudun uudestaan tällaiseen paikkaan, pidän huolen siitä, että suhtaudun haastateltaviin sensitiivisesti.

2. ITSEARVIOINTI

Olen kiitollinen, että minut valittiin tälle kurssille. Uskon olleeni luottamuksen arvoinen: osallistuin aktiivisesti kaikkiin osa-alueisiin. Annoin varsinkin ryhmäprojektimme käyttöön kaiken liikenevän aikani ja osaamiseni.

Vahvuuksiani ovat tehokkuus ja tarkkuus, mutta niiden kääntöpuolena minulla on parannettavaa kärsivällisyydessä. Tällä kurssilla minusta tuli kärsivällisempi, joustavampi, valistuneempi ja muutokseen rakentavammin suhtautuva toimittaja. Sen parempaa lopputulosta ei oikein voi toivoa.

9.9.2014

LIITE 6: Sananvapaustapahtuman 3.5.2014 lehti-ilmoitus

(julkaistu Journalistissa ja Helsingin Sanomissa)

MITÄ SANAN-
VAPAAUS MAKSAA?

Kansainvälistä sananvapauspäivää vietetään lauantaina 3.5.2014.
Tule keskustelemaan sananvapaudesta Suomessa ja maailmalla.

KUVA: SAMI KERÖ/ HSE

LA 3.5.2014 KLO 11.30–13.35 SANOMATALON MEDIATORI, TÖÖLÖNLAHDENKATU 2

- 11.30** Tarjolla kahvia ja teetä
11.45 Musiikkiesitys: Sibelius-Akatemia
12.00 Tervetuloa Sanomataloon ja Sananvapaus-näyttelyn avaaminen
Helsingin Sanomien vastaava päätoimittaja **Kaius Niemi** ja
Haaga-Helia amk:n toimittajakoulutuksen johtaja **Anne Leppäjärvi**
12.15 **Sananvapaus maksaa! -puheenvuoro ja -paneelikeskustelu**
Miten median murros vaikuttaa suomalaiseen sananvapauteen?
Vikesin toiminnanjohtaja **Salla Nazarenko**: Venäjän sananvapaustilanne
Panelistit:
Jouni Kemppainen, uutispäätoimittaja, Yle
Susanna Kuparinen, toimittaja-käsikirjoittaja, Voima
Kaius Niemi, vastaava päätoimittaja, Helsingin Sanomat
Riku Rantala, toimittaja, Docventures
Risto Uimonen, puheenjohtaja, Julkisen Sanan Neuvosto
Heikki Valkama, päätoimittaja, Image
Salla Vuorikoski, MTV:n toimittaja ja Tutkivan journalismin yhdistyksen pj
Paneelin vetää **Jaakko Loikkanen**, toimittaja, Yle, Pressiklubi
13.35 Tilaisuus päättyy

Päivää juhlistaa Haaga-Helian toimittajaopiskelijoiden valokuva-
näyttely Sanomatalon Käytävägalleriassa. Näyttely avaa viisi erilaista
näkökulmaa sananvapauteen Venäjän etelänaapurissa Georgiassa.
Näyttelyn kuraattori on kuvajournalisti **Meeri Koutaniemi**.

Tervetuloa! Tilaisuuteen on vapaa pääsy.